

מבטרים

כתב עת לתרבות חזותית

גיליון מס' 1 | תשפ"ב | 2022

מבטים כתב עת לתרבות חזותית יוצא לאור מטעם המחלקה לאמנויות באוניברסיטת בן-גוריון בנגב

עורך ראשי: דניאל מ. אונגר

עורכת בפועל: שרה אופנברג

חברי וחברות המערכת: נועם גונן, אמה גשינסקי, בר לשם, רפאלה צרפתי, תהילה שדה

מעצבת גרפית: עינת פרלמן רוגל

עורכת לשונית: אורלי ניטיס יעקובי

ISSN 2710-480X

© כל הזכויות שמורות, מבטים: כתב עת לתרבות חזותית 2021

יש לשלוח מאמרים בעברית, כשהם ערוכים ומותקנים, כקבצי מעבד תמלילים WORD, לכתובת הדואר האלקטרונית mabatim.arts@gmail.com הוראות התקנה ניתן למצוא באתר הבית של כתב העת.

כתב העת מופץ במרשתת בגישה פתוחה: n.bgu.ac.il/humsos/art/Pages/mabatim.aspx

פייסבוק: [Mabatim.Arts](https://www.facebook.com/Mabatim.Arts)

כתובת המערכת: המחלקה לאמנויות, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, ת.ד. 653, באר שבע, 84105

תמונת השער: שרון פוליאקין, (2011) Valley, תצריב, אקוויטניה והדפס-רשת. 27.5/20 ס"מ.

תוכן עניינים

4	דבר המערכת
	מאמרים
6	חמדת כסלו משחק והבנה: השפעתם של אנרי פואנקרה ואנרי ברגסון על אמנותו של מרסל דושאן
31	דפנה נסים הסוכנות הרגשית של הדיוקן: הזדהות ועונג בקשר בין אציל ודיוקנו בשלהי ימי הביניים בספר השעות מהאג (ms.76 f 2)
58	נסים גל לא־לריק: החלל הריק באמנות פלסטינית עכשווית
77	גל סופר ארחות עקלקלות וצורות משונות: ויזואליה ככלי לשליטה בשדים
101	אושרי ברגיל מה בין אוטונומיה ליצירה עצמית בעידן המידע?
118	דוד שפרבר נידה, טבילה ומקווה באמנות היהודית־פמיניסטית: בין ישראל לארצות הברית
164	אלינור זילברמן מיני־מי: הגרסה המוקטנת שלי אופנת אימהות־בנות
189	מרים מלאכי אמנות של אחרים: לידתו של השיח האסתטי על אמנות יפנית בצרפת במפנה המאה העשרים
213	אלה קריגר ה"אמנות ההדפסית" של שרון פוליאקין, הילה בן ארי ודורית רינגרט
	ביקורת ספרים
237	דליה מנור אסנת צוקרמן רכטר, אוצרות עכשווית בישראל 1965–2010
243	שחר מרנין־דיסטלפלד טל דקל, נשים וזקנה: מגדר וגילנות בראי האמנות בישראל
	ביקורת תערוכה
247	שירה גוטליב דיויד הוקני: נורמנדי שלי (Ma Normandie)
	מאמר מתורגם
253	שלי ארינגטון גלובליזציה של תולדות האמנות

שירה גוטליב, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

דיויד הוקני: נורמנדי שלי (Ma Normandie)

ביקורת תערוכה

גלריית ללונג (Lelong & Co. Galerie), פריז

15 באוקטובר 2020 עד 27 בפברואר 2021

נכון למועד כתיבת שורות אלה, המוזאונים בפריז סגורים זה למעלה מארבעה חודשים רצופים – מאז סוף אוקטובר 2020 – בשל סגר חלקי והגבלות שנקבעו בצרפת לצורך מניעת התפשטות נגיף הקורונה. הקהל הצרפתי, שכפי הנדמה משווע לתרבות, מנצל את העובדה שגלריות פרטיות יכולות להמשיך לפעול תחת מגבלות התקהלות, וצובא עליהן. אפילו הקור המקפיא של החורף הפריזאי לא מונע מהצופים להשתרך בתורים ארוכים מחוץ לגלריות האמנות בימי שבת. לתערוכה **נורמנדי שלי** של הצייר האנגלי דיויד הוקני (David Hockney), שהוגדרה כ"סנסציה של העונה", הומלץ להזמין מקום מראש.¹ אך גם כארבעה שבועות לפני נעילתה, שעות הביקור הפנויות היחידות שנותרו נושקות לשעה שש בערב – שעת העוצר הלילי בפריז, שאחריו חל איסור להימצא מחוץ לבית. כשהשחקנים הראשיים, קרי המוזאונים הגדולים ותערוכות שוברי הקופות העונתיות שלהן, נותרו מחוץ למשחק – אין ספק שמדובר בהצלחה בקנה מידה גדול לגלריית ללונג (Lelong & Co. Galerie). התערוכה נפתחה ב-15 באוקטובר, כשבועיים לפני תחילת הסגר, וכל העבודות המוצגות בה נמכרו מראש עוד לפני פתיחתה לקהל הרחב. לפי התכנון המקורי היא הייתה אמורה להינעל ב-23 בדצמבר, אך בגלל צו השעה, הביקוש והעניין הרב בה, הצגתה הוארכה עד לסוף פברואר 2021.

הקריירה של הוקני, יליד 1937, נפרשת על פני שבעה עשורים וידעה גלגולים רבים מאז שסיים בשנת 1962 את לימודיו בברדפורד קולג' לאמנות, אז חלק מהקולג' המלכותי לאמנות בלונדון. בתחילת דרכו הוא התנסה באמנות מופשטת ואמנות

¹ 'David Hockney's Lockdown Paintings of Normandy Captivate Parisians', *France 24*, <https://www.france24.com/en/culture/20210206-david-hockney-s-lockdown-paintings-of-normandy-captivate-parisians>.

פופ, ואף הציג עם ה-Young Contemporaries, ארגון שתומך באמנים צעירים בין היתר באמצעות ארגון תערוכות שהפכו לשם דבר בעולם האמנות הבריטי. עם עזיבתו ללוס אנג'לס באמצע שנות השישים, החל לגבש סגנון פיגורטיבי מובהק ואף מעט נאיבי המזוהה עימו כיום. לאורך כל הקריירה שלו הוא התעניין והתנסה במדיומים שונים ובטכנולוגיות חדשות ליצירת אמנות ולבחירתה: החל מקולאז'ים צילומיים מרובי-פרספקטיבות, דרך ציורים באמצעות פקסימיליות ומכונות צילום ועד מחשבים, תוכנות ציור, אייפונים ואייפדים. מבחינה זו הוקני צועד בקצב הזמן והטכנולוגיה, בוחן ללא הפסק פרקטיקות אמנותיות חדשות ומביע את עצמו בדרכים מגוונות ואקטואליות. עבודותיו נמכרות כיום במחירים שוברי שיאים לאמנים חיים, והוא מוכר היטב גם לקהל הצרפתי.² בשנת 2017 הוצגה במרכז פומפידו בפריז רטרוספקטיבה מקיפה של עבודותיו, שהוצגה לפני כן גם במוזאון טייט בריטן בלונדון ובהמשך במוזאון המטרופוליטן בניו יורק. התערוכה זכתה להצלחה מקומית ובין-לאומית רבה, עם למעלה מחצי מיליון מבקרים בפריז בלבד.³

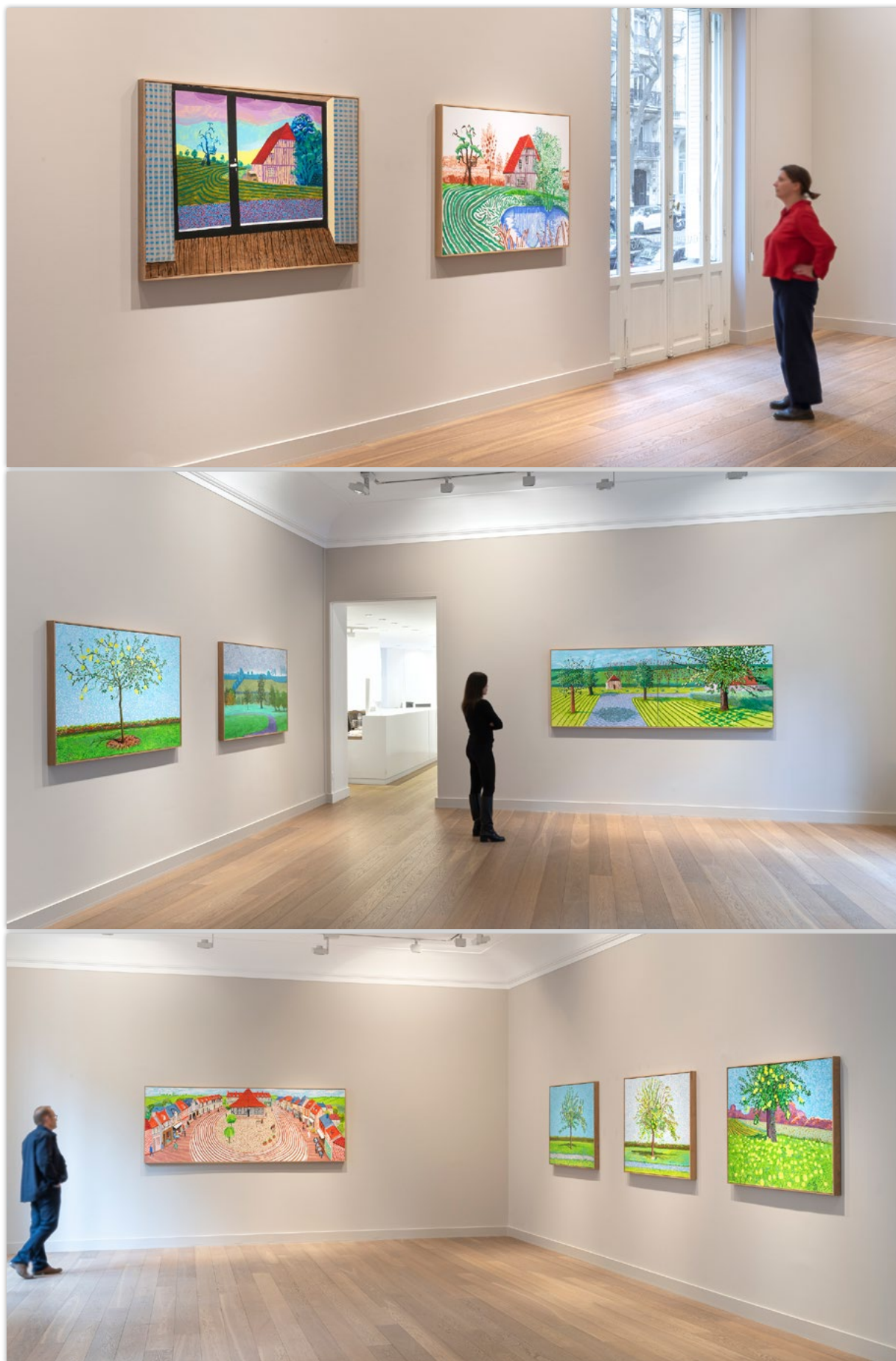
כל 15 העבודות המוצגות בתערוכה החדשה שבגלריית ללונג הן "מקומיות", במובן זה שכולן נוצרו על ידי הוקני בצרפת, וספציפית במחוז נורמנדי שבצפון המדינה, שם עבר להתגורר במרץ 2019. זו לא הפעם הראשונה שבה סביבת מגוריו משפיעה על נושאי העיסוק שלו: בשנות השישים, לאחר שעבר להתגורר בלוס אנג'לס, כמה מציוריו המפורסמים ביותר עסקו בברירות שחייה שהיו נפוצות בבתי המגורים של מכריו. בשנות התשעים, כשחזר לגור במחוז ילדותו יורקשייר שבאנגליה, גילה מחדש את נופי האזור המרהיבים וצייר אותם באוויר הפתוח, וכך עשה גם עכשיו עם נופי נורמנדי. הוקני יצר עבודות אלה לפני פרוץ מגפת הקורונה, אך הסביר שהסגר שהוטל על צרפת באביב 2020 לא השפיע על עבודתו גם בהמשך, מפני שהוא המשיך לצייר את סביבת מגוריו הקרובה.⁴ התערוכה מחולקת בין שני חדרים, והיצירות תלויות ללא כיתוב או פרטים. מידע עליהן ניתן למצוא באתר הגלריה.

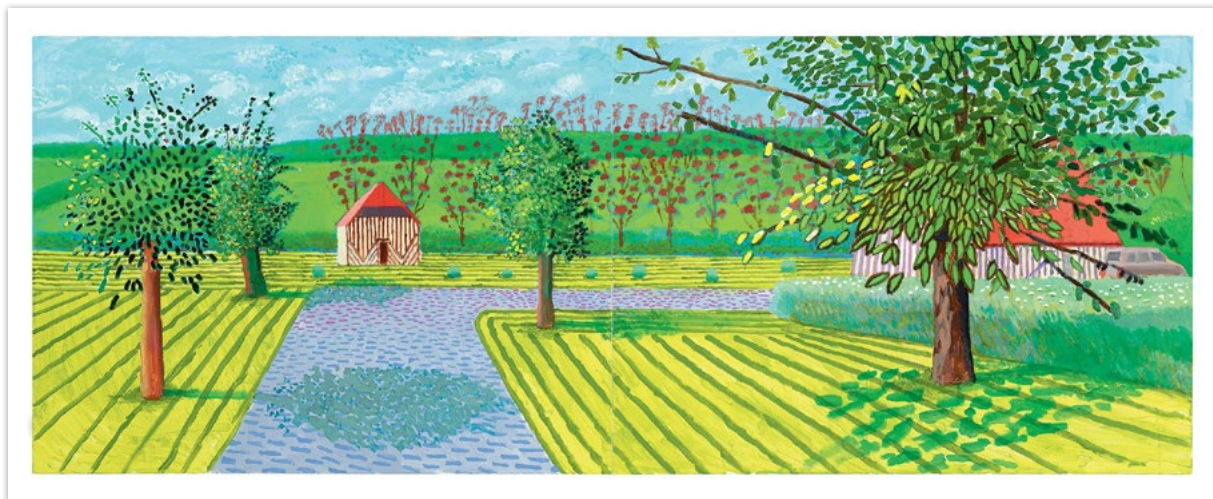
בחלל הראשי תלויות תשע עבודות אקריליק על בד שמתארות את סביבת המגורים החדשה של הוקני (תמונות 1-3). העבודות מסודרות לפי נושא ועונות השנה: עצים בשדה בערפל אפרורי, פריחה צבעונית של עצי פרי, ציור פנורמה שוקק חיים של מרכז העיירה Beuvron-en-Auge אשר נפרש על שני קנבסים, ותיאורי חוץ של ביתו של הוקני, בעל החזות הכפרית המסורתית, ממספר נקודות מבט שונות (תמונה 4). קשה להתעלם משלל הרמזים הקושרים בין עבודותיו אלה של הוקני לבין עבודות של ציירים אחרים שפעלו בצרפת לאורך ההיסטוריה של האמנות, ולדעתנו זהו אחד

2 בשנת 2018 נמכר ציור של הוקני משנת 1972 ב-90.3 מיליון דולר, מחיר שיא לאמן חי. ראו: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/nov/19/david-hockney-painting-art-portrait-of-an-artist>

3 'Affluence record pour David Hockney au Centre Pompidou', *Le Point*, https://www.lepoint.fr/culture/affluence-record-pour-david-hockney-au-centre-pompidou-08-08-2017-2148796_3.php#; 'Ranking of the Ten Most Visited Exhibitions in Paris in 2017, by Number of Visitors', *Statista*, <https://www.statista.com/statistics/980999/attendance-most-visited-exhibitions-paris-france>

4 'David Hockney in Lockdown: How the Artist Found his Perpetual Spring in a Horrible Year', *Los Angeles Times*, <https://www.latimes.com/entertainment-arts/story/2020-12-16/david-hockney-lockdown-covid-normandy-france>

תמונה 4.

ההיבטים המרכזיים בתערוכה. למשל, ציורי עונות השנה המתחלפות בגווני שונים, וקו האופק המעורפל שהולך ומתחדד עם המעבר מהחורף לאביב, מהדהדים את הציירים האימפרסיוניסטיים (תמונות 5-6) – אשר בניסיונם לתאר את "הרגע החולף" שבו לאותם נושאים חוזרים ותיארו אותם בשעות ובעונות שונות, בעודם מוארים באור אחר וצבועים בצבעים שונים, דרך אפקטים מתחלפים של גשם, שמש או שלג. הוקני, המעריך את קלוד מונה⁵ משנה את פלטת הצבעים שמשמשת אותו לתיאורי עונות ושעות יום שונות, ומעביר אל הבד את התחושה הקרירה והלחה של יום חורפי גשום או את חמימות הצהריים האביביים שטופי השמש. תיאור אובייקטים מזוויות מבט משתנות בסדרה של עבודות, כמו ציורי ביתו או התיאור הפנורמי של כיכר העיר מזווית גבוהה, מתכתבים עם עבודותיו של האימפרסיוניסט קאמי פיסארו, כמו הציורים של פלאס דה לה קומדי פרנסז או השוק הומה האדם בעיר רואן.

קשר נוסף ניתן למצוא גם בין עבודותיו של הוקני לאלה של הצייר ההולנדי וינסנט ואן גוך. שני האמנים נמשכו למזג האוויר בצרפת ועברו לגור בה, ואן גוך בדרומה והוקני בצפונה. הדמיון בין השניים ניכר הן בנושאי הציור – בית האמן, עצים בשדה וכיכר העיר, והן בסגנון – פרספקטיבה שטוחה ומעט מעוותת, והברשות מכחול מקווקות, מסודרות וקצרות. אין ספק שהוקני היה מודע לכך, במיוחד בציורי העצים שלו, כמו *Trees Mist* (תמונה 5). אך במקום האקספרסיביות העזה של ואן גוך, שניכרת בשכבות הצבע העבות והסמיכות ובחזרתיות של משיחות המכחול זו על גבי זו, המבע אצל הוקני דק ועדין, והברשות המכחול כאילו מודעות לעצמן ולא עולות זו על זו, ובכך מבטאות בעיקר דינמיות של הרוח ולא דווקא את מצבו הפנימי של האמן.

החלל השני, המשמש גם כחנות שבה ניתן לקנות את קטלוג התערוכה (גילוי נאות: אני בחרתי לחסוך את עלותו, בסך 39 יורו), מציג שש עבודות מודפסות שהקשר ביניהן לא ברור. שתיים מהן הן עבודות הכנה שנועדו לבדוק הדפסת צבע, שתי עבודות נוספות מתארות את ביתו של הוקני בנורמנדי משני כיווני מבט שונים ונראות לא גמורות, ועוד שתי עבודות מתארות טבע דומם, והן למעשה הדפס של ציור שנוצר

⁵ 'Chronology', The David Hockney Foundation, <https://www.thedavidhockneyfoundation.org/chronology/1995>

באייפד – הן כהות יותר ושוונות לגמרי בפלטת הצבע שלהן מיתר העבודות בתערוכה. שתי אלה האחרונות, האחת מתארת אח כבויה ובה גחלים והשנייה כד עם ענפי חיטה, מזכירות דווקא ציורי טבע דומם מהמאות השבע-עשרה והשמונה-עשרה. לא ברור למה מארגני התערוכה בחרו להציג יצירות אלה, ובמיוחד את עבודות ההכנה. אף כי יש להן ערך אסתטי, הן אינן נוגעות בשום אופן לנושא התערוכה. גם הדפסה של ציורי אייפד על נייר מעלה מספר תהיות: האם העבודה לא מאבדת מהאיכות הדיגיטלית המקורית שלה וממאפייניה הטכנולוגיים, למשל האפשרות לשנות את תאורת המסך ולשלוט בה בזמן הצפייה? האם שינוי ממדי התמונה – ההדפסים היו גדולים בהרבה מגודלו של מסך אייפד – לא פוגמים בה? והרי למטרות הצגה אפשר היה למשל להשתמש במסך מחשב או טלוויזיה, ולמטרות כלכליות ניתן למכור את העבודה בפורמט דיגיטלי, בדומה לאמנות מדיה.

הביקור בתערוכה, כמו ברבות אחרות בתקופה זו, הפך למושטר בעקבות צו השעה. אין זמן להתמהמה בחלל שהכניסה אליו מורשית רק לחמישה אנשים ב־זמנית, וכיוון ההליכה מסומן על הרצפה באמצעות חצים. אך למרות זאת, ולמרות ההמתנה ברחוב, חובת חיטוי הידיים ועטיית מסכה, התדרוך הקצר לגבי איסור הצילום בתערוכה והעין הפקוחה של אנשי הביטחון במקום, התערוכה מעניינת בפני עצמה גם בעולם שלפני הקורונה. כשמוסיפים לכך את תרומתה להמשך קיום חיי התרבות והאמנות בעיר, חשיבותה אף גדלה. ככל הנראה יעבור עוד זמן רב, אם בכלל, עד שעבודות אלה יוצגו שוב זו לצד זו ויאפשרו לנרטיב המתקבל מהן לשגר את הצופה מפרוז החורפית והאפורה לעולמו הצבעוני והבוהק של הוקני בנורמנדי.